

Univerzita Palackého
v Olomouci

Mediální výchova nejen ve školním kontextu

Mgr. Zdeněk Sloboda

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky FF UP

pro RRTV, 14. 10. 2015, Ostrov nad Ohří

Terminologické vymezení

– Mediální socializace

- Široký zastřešující pojem; neustálost, procesovost; souhrn interakcí mezi vrcholy pomyslného trojúhelníku: jedinec – společnost – média
- Jedincem nemusí být jen dítě či mladý člověk, ale je to kdokoliv.

– Mediální výchova

- Záměrné socializační (= výchovné) působení (vyučujících / rodičů / někoho jiného na děti či jiné cílové skupiny)
- Zde jsou časté cílové skupiny: děti a mládež, senioři a vyučující sami

– Mediální gramotnost

- Produkt mediální socializace (cíl mediální výchovy)
- Tři složky mediální gramotnosti (Schorb): vědění, hodnocení, jednání
- Těžké ji měřit, nebo určit, co je nějaká správná či dostatečná míra.

Tradice školní mediální výchovy (na které se při jejím koncipování tak trochu zapomnělo)

- Tradice výukových technologií (mediální didaktika)
 - Média jako prostředník
 - Čtení novin (Komenský, 1. republika), film jako výukový prostředek (1936), školská televize (TVŠ), videodidaktika, počítače a internet v výuce (vč. e-learningu)
- Tradice filmové (mediální?) výchovy
 - Média jako předmět zájmu
 - Snaha o zavedení filmové výchovy coby předmětu (obdoba: literární výchova) (60. léta)
 - Zavedena 2010 do RVP, aniž by byla začleněna a usouvstažněna s mediální výchovou..
- Tradice socializačního působení televize (médií) ve volném čase
 - Média jako prostředník
 - Pořady pro děti a mládež (70. – 80. léta; Pan Tau, Arabela, Návštěvníci, ad.)
- Tradice mediální tvorby
 - Média jako nástroj
 - Tvorba školních novin (prý už Komenský; v osnovách češtiny od 70. let), amatérský film (mimoškolní); dnes novo-mediální aktivity mladých
- *Mělo by:* reflektování a využití tradic, komplexní přístup, synergie
- *Dnes spíše je:* učení se o médiích s médii (= nauka o médiích spíš než mediální výchova) (na papíře v RVP jako průřezové téma), realizace projektů (reálně)

Mediální výchova v rodině – nástroje (aktivity)

- předběžné / průběžné / následné
- pozitivní / negativní
- záměrné (/ nezáměrné)
- *příklady:*
 - *Restrikce (negativní, předběžné): časové, obsahové, technické/fyzické, behaviorální; tresty*
 - *Doporučování; odměny (pozitivní, před, během, po)*
 - *Spolu-užívání (pozitivní, průběžné)*
 - *Komunikace o užívání a obsazích (všechny podoby: před, během, po; +/-)*
 - *Kontroling; Monitoring*
- **Specifické nástroje**
 - Delegování výchovné funkce (médiá jako babysitter či učitel)
 - Reflektování institucionálních nástrojů (→)

Mediální výchova v rodině II

- **Mediálněvýchovné / -socializační styly** (někdy tzv. rodičovská mediace)
 - Soubor jednotlivých nástrojů MVvR
 - (+ „pedagogický plán“ a vlastní gramotnost rodičů / vychovávajících)
 - Typy, vzorce
 - Schorb/Theunert: direktivní, argumentativní, doprovázející, laissez-faire
 - Rodič.mediace (Valkenburg, Livingstone, ad.): restriktivní, aktivní/instruktivní, spolukonzumace, monitoring
- **Institucionální nástroje mediální výchovy**
 - Intervenují / mohou intervenovat do MVvR
 - Restrikce (předběžné) – regulace mediálního (příp. rodinného) prostředí, např. zákazy, povinnosti definované zákonem
 - Monitoring a kontroling (průběžný, následný) dodržování omezení
 - Komunikace (průběžná, následná) – poradenství (např. pro rodiče) & Doporučování (předběžné) – např. symboly označující ne/vhodnost
 - Specifický nástroj → Vzdělávání k mediální gramotnosti (šMV)

Mediální výchova v rodině – výzvy

- **Výzva teoretická a výzkumná**
 - Terminologická nejasnost; teoretická neukotvenost
 - Absence dlouhodobého, rozsáhlého a koncepčního výzkumu
- **Výzva interakcionistická (vs. normativní přístup)**
 - Nejde jen o stanovování pravidel, ale o jejich vyjednávání, obcházení, porušování, a to jak ze strany dětí, tak i rodičů (potažmo i médií – viz „Železného hvězdička“)
- **Výzva nových médií**
 - Přesun „starých“ obsahů na „nové“ platformy
 - „nové“ obsahy
 - „nové“ možnosti užívání (interaktivita, mobilita, síťovost/sdílenost)

Univerzita Palackého
v Olomouci

K výzkumu:

- *Financovaný Interní grantovou agenturou UP (2014 – 15)*
- *Předvýzkum: focus groups (matky; děti 8 – 14)*
- *Hlavní výzkum: hloubkové rozhovory (25 rodin s alespoň jedním dítětem 6 – 10; rodič a dítě/děti)*

Vybrané předběžné poznatky z výzkumu „Děti, rodiče a nová média“ (realizovaného na FF UP v Olomouci)

- **Stará / nová média**
 - Rozpor v chápání nových médií a obsahů;
 - Negace TV, ale povolení např. YouTube
 - Přesun z proudového sledování k selekci z el. archivů (sledování jak na obrazovce počítače, ntb., tabletu, tak na televizoru (DVD, disk, IPTV))
 - Ambivalentní postoj k novým médiím (pozitivní: kompetence pro budoucí uplatnění, negativní: nemožnost kontroly, ztráta orientace)
- **Babysitting** – mobilita a malé rozměry
- **Mediální gramotnost** (technická / jednání)
 - nízká rodičovská (zlomový věk), časná dětská (dotykové ovládání)
- **Restrikce**
 - Ústup restrikce časové; zlomové rozhodnutí věku pořízení
 - Možnost restrikce ne/zaplacením služeb, ne/koupením
 - Technické restrikce: spíše fyzické (odevzdávání tabletu na noc, vypnutí wifi) než softwarové
 - Statusový trest: ne/pořízení či (dočasné) odejmutí technicky vyspělejšího zařízení

Univerzita Palackého
v Olomouci

Děkuji za pozornost

zdenek.sloboda@upmedia.cz

- Sloboda. 2006. „[Mediální pedagogika. Integroující přístup k uchopování a chápání role médií ve společnosti](#)“, in *Miscellanea Sociologica 2006. Sborník z příspěvků z 2. doktorandské sociologické konference pořádané FSV UK a FF UK 25.-26. 5. 2006*. Praha, FSV UK a FF UK.
- Mašek, Sloboda, Zikmundová (eds.) 2010. *Mediální pedagogika v teorii a praxi*. Plzeň, Pedagogická fakulta ZČU.
- Sloboda, Keilhauer, Schorb a kol. 2011. *Mediální tvorba v kontextu vzdělávání*. Brno, Barrister & Principal.
- Sloboda. 2012. „Diskurs mediální gramotnosti v ČR po roce 1989“, in Mlčoch, Stránská (ed.) *Komunikační výchova v teorii a praxi*. Olomouc, UP.
- Sloboda. 2013. *Mediální výchova v rodině: postoje, nástroje, výzvy*. Olomouc, Vydavatelství UP.
- *Kultura – média – komunikace*, 2/2014 (v tisku). (tematické číslo)
- Sloboda, Hesová, Křížová, Michálek, Skácelová. 2016. *Nová mediální výchova v rodině*. Olomouc, Vydavatelství UP. (předpoklad)